

Tværtimod gaar han til den modsatte Yderlighed, som f. Eks. i Devonbogen, hvor han i Spalterne indskyder (Teksten uvedkommende) gamle, pud-sige Ordsprog og Eksempler paa lokal Overtro, blot, har man paa Fornemmelsen, for at faa Lejlighed til med en mere festlig og kurios Opsætning at bryde Satsens Ensformighed. (Ill. S. 121).

B.s Betydning ligger, som tidligere omtalt, ikke i nogen fagmæssig Dygtighed, men i den Inspiration og Friskhed, han bringer ind i Arbejder takket være hans Alsidighed og almene Dannelse.

Han ser Typografien som Led i Tidens Kultur, og han præger den med sin Personligheds charmerende Blanding af Lyrik, Æstetik, Snurrighed og Praktiskhed. Hans Arbejde er paa ingen Maade revolutionerende, men selv om hans Navn næppe kommer til at prente sig dybt i Typografiens Historie, er han dog værd at fremhæve som en af dem, der giver et betydningsfuldt Forbillede ved at vise, hvilke Muligheder der er for at forbinde den moderne Tekniks Fremskridt med det værdifulde og levende i den gamle Tradition.

SKOLEBØGER OG BOGKULTUR

AF J. A. BUNDGAARD

Ønsker man fremgang for bogkulturen, maa man begynde med skolebøgerne. Der savnes en grundig løsning af hele spørgsmaalet om skolebogens form. Magister J. A. Bundgaard spørger, hvorfor skolebøger skal være saa grimme, og omtaler flere uheldige forhold. »Bogvennen« vil ved lejlighed komme yderligere ind paa dette problem.

Er en skolebog i det hele taget en bog? Fortjener skolebøger at omtales i et tidsskrift for bogkultur? Hvorfor fremmane dette triste billede af bogsamfundets uhjælpelige udskud, i trøstesløse bind, godtkøbs udstyr, opmarcheret i tavse rækker i smaaboghandlervinduer som arbejdsløse paa Huserplads?

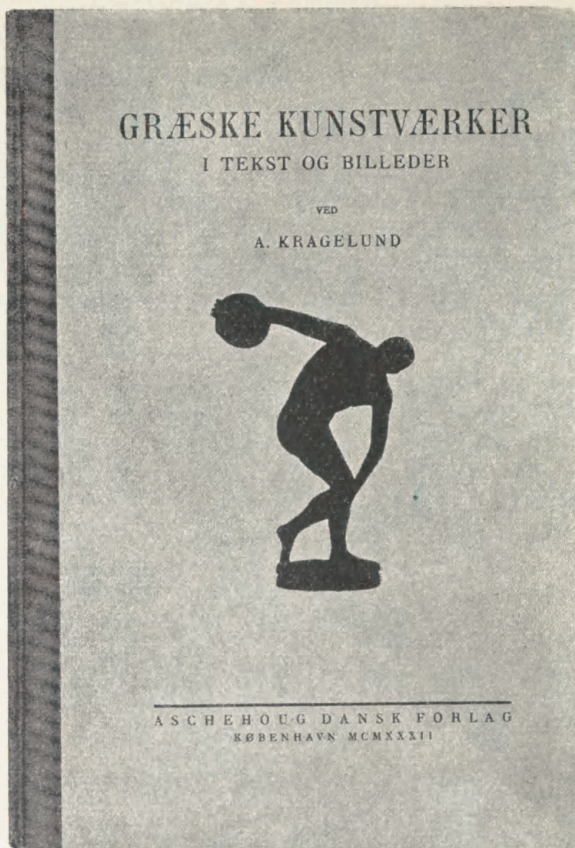
Forældre blandt mine læsere vil formodentlig gribe ordet „uhjælpelig“ og tilføje: naturligvis uhjælpelige. Det vil blive altfor dyrt for forældrene, hvis skolebøger skal udstyres ordentligt — og er det forøvrigt ikke formaalsløst at ofre godt udstyr paa bøger, der bliver saa mishandlet som skolebøger?

Tilføjelsen viser, at den slet skjulte brod i mit spørgsmaal har ramt. Skolebøger er bøger. Langt fra at være betydningsløse pariaer er de meget vigtige medlemmer af deres samfund, i al fald naar der tales om bogkultur. Den vidt udbredte foragt for skolebogen som bog, en foragt der sandelig er velbegrundet i forholdene, som de foreligger, er i virkeligheden et farligt symptom.

Kultur er jo ikke en ting, man har. Hvis der ikke er andet, man faar gennem omgang med den verden, man er sat i, saa er der i al fald det:

kultur. Selskabsmæssig kultur af de mennesker, man omgaas, æstetisk kultur af de ting, de sætter en imellem. Naturligvis findes der særlig begavede naturer, der kan suge kultur til sig selv af kulturløse omgivelser. Men det er, og bliver ved at være, undtagelser, mens en virkelig kultur maa hvile paa et bredt grundlag. Menneskene, som de er flest, faar den kultur, deres omgivelser kan byde dem i de aar, hvor mennesker lader sig paavirke. For bogkulturens vedkommende er det netop skoletiden. Tingen „bog“ med dens særlige egenskaber dukker først op i vor bevidsthed, naar vi lærer at læse. Vores første bøger er skolebøgerne. Børnebøgerne kommer for tidligt, før vi kan læse, eller de afsætter deres mærker i saa dybe lag, at skolebøgerne alligevel bliver de bestemmende for lange tider. Hvis man gjorde sig fuldstændig klart, hvor uhyre en magt man har givet skolebøgerne ved at tvinge folk til at omgaas dem og kun dem gennem 12 lange barneaar, vilde man paa stedet nedsætte en hurtigt virkende komité til skolebøgernes øjeblikkelige forbedring.

Det kan nemlig ikke nægtes, at som helhed er de nuværende skolebøger en ligefrem vaccination mod bogkultur. Trøstesløst tryk paa trøstesløst

Silhuetten kunstnerisk under enhver kritik, formodentlig lavet rent mekanisk paa reproduktionsanstalten. Der er ikke gjort forsøg paa at tilpasse den til format eller skrift. Haaber man at begejstre ungdommen for græsk kunst paa denne maade?

papir, tilfældigt skriftvalg, tilfældig opsætning, tilfældigt format, en lang række tilfældigheder, der beviser, at der kun sjældent ofres en halv og aldrig en hel tanke paa denne usle tryksag. Man kan ikke bebrejde forfatterne denne tingenes tilstand. De er ikke fagfolk, og da der ikke ligger nogen salgsværdi i udstyret, stiller forlagene sig som regel uforstaaende. Og en god opsætning af en skolebog laver sig naturligvis ikke selv. Den kræver en betydelig indsats af opfindsomhed og penge. Men det er en opgave, som maa løses. Vi kan simpelt hen ikke være bekendt at lade være. Man har efterhaanden indset, at man ikke kan anbringe skolepligtige børn i bygninger, der er blottet for enhver form for æstetisk kultur. Tiden maa være moden til at fremhæve, at vort ansvar paa bøgernes omraade ikke er mindre. Ønsker man fremgang for bogkulturen maa man begynde med skolebøgerne.

124

Det slaar ikke til, at der gøres forsøg i ny og næ. Det sker, at en skolebog trykkes paa pænt papir, en anden med en god type, og en tredje maaske udstyres med et kultiveret bind. Hvad der savnes, er en grundig løsning af hele spørgsmaalet om skolebogens form.

Jeg er nu ikke tilstrækkelig fagmand til at kunne indlade mig paa enkeltheder. Men jeg vil gerne pege paa et par punkter, hvor det i øjeblikket er helt galt fat. Det gælder først skolebøgernes format. Der er folk, som foretrækker saa afvejlende formater som muligt, og andre der er tilhængere af uniformitet. For skolebøgernes vedkommende burde der ikke være nogen diskussion: standardisering er tvingende nødvendig. Man bebrejder de

46

VII.

SPØRGENDE PRONOMINER.

§ 72

Qui (*qui est-ce qui, qui est-ce que*), hvem; *que* (*qu'est-ce qui, qu'est-ce que*), hvad; *quoi*, hvad; *quel* (*quelle, quels, quelles*), hvilken, hvad for en, *lequel* (*laquelle, lesquels, lesquelles*), hvilken, hvad for en

Brugen:

¹⁾ *Hvem* kan altid oversættes, *qui*: *Qui a pris le livre? Qui êtes-vous? Qui cherchez-vous? A qui pensez-vous?*

Det erstattes dog ofte af den omskrivende Form: hvem er det, som. Altsaa: *Qui est-ce qui a pris le livre? Qui est-ce que vous cherchez? A qui est-ce que vous pensez?*

²⁾ *Hvad*. a) Som Grundled *qu'est-ce qui*: Hvad fører Dem hid? *qu'est-ce qui vous amène?* b) Som Prædikatsord og Genstand *que* eller *qu'est-ce que*: Hvad skal der blive af hans Broder? *Que deviendra son frère* eller *Qu'est-ce que deviendra son frère? Que cherchez-vous? Qu'est-ce que vous cherchez?* c) Styret af en Præposition eller i Sætn. uden Verbum *quoi*: Hvad tænker De paa? *A quoi pensez-vous? Hvad nyt? Quoi de nouveau?*

•Hvad i afh. Spørgesætn. hedder: a) som Grundled: *ce qui*: *Je sais ce qui est arrivé*, jeg ved, hvad der er hændet. b) som Prædikatsord og Genstand: *ce que*: *Je sais ce que son frère est devenu*, jeg ved, hvad der er blevet af hans Br. *Je sais ce que vous cherchez*, jeg ved, hvad De søger. c) Styret af Præp.: *quoi*: *Je sais à quoi vous pensez*, jeg ved, hvad De tænker paa.

Anm. De længere Former *qu'est-ce que c'est que* og *— i afh. Spørgesætn. — ce que c'est que* bruges ofte ved Overs. af 'hvad er...' (for noget). Eks.: *Quest-ce que c'est que ça? Hvad er det (for noget). Qu'est-ce*

Alle midler er taget i brug for at skaffe overblik: 3 forskellige taltyper, 4 forskellige skriftarter og -grader, anførselstegn, parenteser, indrykning o. s. v. Resultatet: kaos. Skriften er ret fast, kursiv og brødskrift passer helt godt sammen, alligevel er helhedsindtrykket flimrer. Vi savner en vejledning i haandbogsskrivning, fremgaaet af samarbejde mellem typograf og forfatter.

unge mennesker, at de mishandler bøgerne. Men hvordan skal de undgaa det, naar bøgerne, som skal transporteres frem og tilbage hver dag, ikke lader sig anbringe fornuftigt i en taske, men maa bygges op paa kryds og tværs som en slags kyklopisk murværk, der nødvendigvis maa skride sammen og lave ulykker. De burde faktisk pakkes ind enkeltvis i brunt papir med snor og bærepind.

Man vil indvende, at gennemført ensartethed i formatet vil gøre skolebøgerne kedelige — hvad de saamænd kan være i tilstrækkelig grad i forvejen. Jeg tror ikke, den indvending rammer. Jeg husker meget godt den fortvivlede atmosfære af losseplads, som ikke var til at jage væk fra min skolebogshylde. Jeg stod slet ikke kold overfor mine skolebøger. Det tror jeg ikke mange børn gør. Jeg følte mig virkelig draget til dem. De var jo mit første biblio-

41

der, i det højre Hjørne er derimod den liggende Figur en Kvinde. Hun er knyttet tæt sammen med den Kvinde, der sidder hende nærmest, mens den tredje er mere isoleret. Yderst ude glider Maanegudindens For-spand ned i Vandet. Sammen med Personernes voksende Interesse for den egentlige Handling fra Hjørnerne mod Midten, bliver deres Hoved-

Fig. 30. Erechtheon. Karyatidhallen. Figureres Højde 2,30 m.

højde større, svarende til Gavlens øgede Højde. Denne levende Rytme i Linjer og Bevægelser er et Højdepunkt i Europas Kunst.

De nøgne Legemer er store og ideale, og ingen udvendig Naturtroskab er tilstræbt. Dragterne bruser frit og uden mindste Stivhed om de svære Kvindeskikkelser (Fig. 29); og Kunstneren fremkalder en rig Afveksling mellem Stoffernes tyndere og sværere Karakterer.

Parthenon er en religiøs Bygning, og alt i den udtrykker Athens religiøse Hengivenhed og Tak til Athene. Hun havde ved at indføre Olivendyrkningen lagt Grunden til Folkets Rigdom. Ligesom hendes Fødsel var et Under, havde hun mod Forventning ført Byen frelst gennem Perserkrigens Trudsel; thi Guderne kan alt. Athen var rigt og mægtigt som aldrig før, og selv stod hun i Templet fuldt rustet, rede til Kamp mod alle Fjender. I Parthenon genoplevede man Fortiden, saa

Et ikke oplysende billede er med flid gjort uforstaaeligt ved beskæring i den ene side. Det hæsligt formede sætstykke, der er blevet resultatet, sprænger det typografiske billede uden at gøre nogen indholdsmæssig gavn. Dette er elevernes møde med kunsten og kulturen,

Hvem henvender forlaget sig til med den uskyldige snerleranke i altfor stort format? Elever? Forældre? Læreren? Forfatteren? Lettest forstaas den i øjeblikket som en slags jubelkrans over, at der allerede er gaaet 11 oplag af disse læsestykker med øvelser, og altsaa formodentlig godt 10,000 børn gennem dem har faaet forkvaklet deres begreber om, hvordan en ordentlig bog ser ud.

tek, jeg havde gerne taget dem til mit hjerte, hvis det overhovedet havde været muligt. Men det var vist verdens mest afskrækkende samling bogindivider. Der var kæmper i højden og bredden — til gengæld altid underernærede i tykkelsen. Der var smaa gnomer, der forsvandt ind i dybet uden andet spor end en uhyggelig vaklen i bogrækken. Og saa var der det store gros af alle brugelige mellemstørrelser. Set fra indholdets side var det i grunden et ganske godt universallibrotiek. Men det gik overhovedet ikke op for mig den gang, at de bøger dannede en helhed.

Kedsommeligheden maa man hellere modarbejde ved at gøre lidt ud af omslagene. Ganske vist er eleverne tvungne til at købe de bøger, skolerne bestemmer. Der ligger ingen salgsværdi i omslaget. Men skolen kunde nok have brug for den reklame,